

MIT ÉS HOGYAN OLVASSON AZ IFJUSÁG ?

(Befejező közlemény.)

IV.

A jó ifjusági olvasmány kellékei.

Az összes ifjusági olvasmányok tulajdonképen két kategóriába sorolhatók: 1. tisztán ismeretterjesztők és 2. nevelő olvasmányok; az elsők főleg különféle ismeretek terjesztésére, esetleg a lélek szórakoztatására valók, az utóbbiak a szív nemesítését, az akarat nevelését célozzák. Habár nagyon sok olyan ismeret van, mely nevel is, és viszont sok nevelő olvasmány ismeretet is gyarapít, de viszont, a mint kimutattuk, igen sok ismeret egészen érintetlen hagyja a szívet, az akaratot, az értelmet.

Nézzük először a tulajdonképeni nevelő hatású olvasmányokat s vizsgáljuk kellékeiket.

A legbiztosabban ható ifjusági olvasmány első faja, a mint már említettük, a jó elbeszélés. Ez elbeszéléseken az alkalmas mese, monda, a tulajdonképeni elbeszélés, a novella, regény, színmű értendő. Mindezeket egy szóval elbeszéléseknek fogjuk nevezni. Nevelő hatásuak lehetnek az epikai, lyrai és drámai költemények, a történelem, a levél. Egy ilyen ifjusági olvasmány kellékei a következők:

1. Legyen az elbeszélés érdekes, a tanuló lelke világához illő, tehát első sorban a phantasiájához szóló. Minél kisebb a tanuló, annál inkább kell az olvasmánynak a kis emberek ragyogó phantasiájához szólnia. Ez a phantasia 5—8 év közt a legnagyobb, 8—12 közt már kisebb, 12—15 év közt már való ismereti elemekkel szeret bővülni. Mi érdeklí az ilyen phantasiát? Minden a mi naiv, mesés; a mesék ezerféle alakjai, a tündérek, királyfiak, hősök és más képzeleti alakok történetei.

Maga a cselekvény lehetőleg egyszerű, primitív legyen, tehát oly elemekből álljon, melyek iránt érdeklődni képes. Superlativusra felfokozott testi és lelki tulajdonságok, primitív erények és bűnök, a legegyszerűbb cselekvény e mesék elemei.

Később jön a monda, történelmi képek, majd kisebb elbeszélések a való életből. A tulajdonképeni történelmi elbeszélés csak akkor, ha a tanuló phantasiáját megragadhatja.

A ki komoly figyelemmel kísérte a legalsóbb osztályok érdeklődését, figyelmét, és látta azt az unatkozást, szórakozottságot, figyelmetlenséget, mely az osztályt megszállja, mikor a mi olvasókönyveink törté-

nelmi olvasmányait olvassa, az belátja, hogy nem minden történelmi olvasmány ifjúsági olvasmány is.

A miben nincs rendkívüli, a mi csak egy kissé is complicált, a miben sok tulajdonnév szerepel, az ezen a fokon még nem való.

2. Legyen ez az olvasmány nevelő, azaz az erkölcsi világregnyőzelmét mindig élénken feltüntető. Vegye el a jó mindig a jutalmat, bűnhődjék mindig a gonosz. Láss a tanuló minden elbeszélésében, melyet olvas, hogy a múltban és jelenben vaskövetkezetességű erkölcsi törvények uralkodnak. Láss a tanuló, hogy a jóval mindig jutalom, a bűnnel a bűnhődés van associalva. Csak is ilyen eszmetársítás mellett lehetséges az erkölcsi nevelés. Erre czéloz a híres angol tudós Huxley is, midőn «Elemi élettan»-ában az áttejlesztési mozgásokról irván, ezeket mondja: «Az erkölcsi nevelés feladata, hogy ilyen feloldhatatlan eszmetársításokat teremtsen, hogy ép oly szilárdan egyesítse a gonosz tettekről való ideákat a fájdalom és megalázás eszméivel, és a jó cselekedetét az öröm és nemesültség érzéseivel.»

Az az olvasmány tehát, a mely ily associatiót nem teremt, a mely nem szolgáltat szigorú erkölcsi igazságot, nem való ifjúsági olvasmánynak. De mit szóljunk azon olvasmányokról, a melyek a bünt szinte dicserik, az erény különféle fajait gúnyos megjegyzésekkel kísérik, vagy ki is nevetik?

A görög és római mythológiának történetei, azok az isteni scandallumok, úgy a hogy azokat olvasókönyveink rendesen nyújtják, azaz pædagogiai válogatás nélkül, épen nem alkalmasak első, alapvető lelki táplálékul.

Ha a mesék és mondák világát elhagyva, egy magasabb fokon az elbeszélés magasabb formáit, a történelmi elbeszéléseket, az életrajzokat, életképeket, történelmi olvasmányokat, a regényt vizsgáljuk, akkor az előbbiekhöz még a következő kellékeket csatoljuk.

3. Legyen az az elbeszélés érdemes arra, hogy mint szellemi kincset lelkünk kincstárába helyezzük, azaz legyen benne az erkölcsi tanulásra kívül valami olyan igazság, ismeret, a melynek az életre, a tudományra nézve értéke van. Mondjuk ezzel a szóval: legyen hasznos is, azaz ne csak a szívet képezze, hanem valami hasznos ismerettel is gyarapítson. Mert mind az, a mi az életre, a boldogulásra, a tudományra nézve értéktelen, vagy közönyös, valóságos terhe az emlékezetnek.

E szempontból igen sok, úgynevezett történelmi olvasmány támadható meg.

Ha az ember egy ilyen olvasmányt átolvass, csak fegyverzörgést, tömérdek nevet, semmit mondó, unalmas történeteket, csatát és ismét-csatát lát. Önkénytelenül is az jut eszünkbe, a mit Salamon Ferencz mond egy helyen: «Némely történelmi elbeszélés, úgymond, semmi

eszmé ébresztésére sem való, nem ad táplálékot értelmünknek. Elhiszszük, hogy jó forrásból vannak merítve az adatok, de ha minden úgy történt volna is, nem látjuk át, mi a tanulság belőle. Nem leplez le nekünk egy-egy lélektani, politikai, vagy másnemű szakba vágó törvényt. Már pedig, a hol törvény nincsen, mondja egy kiváló matematikusunk, ott igazság nincsen, s a hol igazság nincsen, ott nincs mit tanulnunk.»

Ehhez járul még, hogy a legtöbb iskolai történelmi olvasmány, pl. a húnokról, az ősmagyarokról, hogy t. i. annál eredetibb legyen, egyszerűen csak átveszi a kronikások unalmas, olykor érthetetlen, fogalmazásban, stílusban helytelen, de rendszerint a gyötrődésig érdektelen történeteit. A helyett, hogy ezeket pædagogiai szempontból átdolgozták volna, eredetit adnak, a mely sokszor valóságos pædagogiai monstrum.

Aztán gondoljuk meg, a mi egy pragmatikus történetírónak érdekes, egy 12—14 éves gyermeknek valóságos kín lehet!

Azt mondtuk, legyen az elbeszélés a nevelés kezdő fokán, érdemes arra, hogy mint szellemi kincset, — örök használatra lelkünk kincstárába helyezük. Ha e szempontból bíráljuk ifjusági olvasmányainkat, akkor azt fogjuk találni, hogy igen sok olvasmányunk csak arra való, hogy nem lelki kincs, hanem csak lelki teher legyen belőle.

Mi sem bizonyítja jobban, hogy valamely olvasmány szellemi kincs, hogy valamely olvasmány remek, mint az, hogy évek és évek múltán, sokszor már ősz hajjal is, ismét eszünkbe jut, reá vágyunk, újból elolvassuk. Ez a vissza-visszatérés a legjobb, legigazibb kritika.

A történelem tanításának épúgy mint a történelmi olvasmánynak, a mint azt dr. Willmann gyönyörűen kifejtette, az lenne a feladata, ha magas hivatásának meg akar felelni, hogy

1. az előző korok embere iránt megalkossa az érdeklődést;
2. hogy megtanítsa a növendéket kiismerni az általános emberit azon formákból, a melyeket a különböző korokban magára öltött;
3. hogy feltüntesse a culturának azon előnyeit, melyeket élvezünk s a tanuló lelkébe azt a feltevést vesse, hogy valamikor ő is ennek a gyarapításán fog működni;
4. hogy a jónak és rossznak, a jognak és jogtalanságnak fogalmait, illetve az ezekről való ítéleteket megalkossa.

Nagy hiba az, hogy a világirodalom legremekebb, legképzőbb, legérdekesebb olvasmánya, melyet még minden nagy gondolkodó a legkitünőbb könyvnek ismert — a biblia —, még pedig annak kiválóga-
tott elbeszélései, teljesen kimaradtak a gymnasiumi olvasmányok köréből. Pedig milyen hatalmas eposi jellemek, megrendítő drámák, regényes részletek, mily fenséges morál, szinte utólréhetetlen előadás díszítik az ó-szövetség lapjait.

Vannak olvasókönyviróink, a kik a nevelésnél a második lé-

pést akarják megtenni az első előtt, azaz magyar embert akarnak nevelni, mielőtt előbb erkölcsi embert nevelnének. Egy olvasókönyvünk nyíltan ki is mondja, hogy elhagyta az erkölcsi meséket, tanulságokat, példázatokot, kozmopolita történetkéket, melyek, úgymond, csak tarkítani szokták az olvasókönyveket! Ezek helyett a magyar nemzeti, főleg a népies elemet hozza be. De a népies és a nemzeti elem, a nevelés kezdő fokán, nevelő eszköznek csak úgy alkalmas, ha ez a nemzeti egyúttal az erkölcsiségnek, az általános emberinek a hordozója. Az ember először ember, aztán magyar ember. És gondoljuk meg, vajjon a haza és a fajszeretet lehetséges-e, és nem üres szó-e annak lelkében, a kiben az emberszeretet, igazságérzet, szóval az erények magva nincs meg? Vajjon nem az alaperényeket kell-e először a gyermek lelkébe csepegtetnünk, hogy az ily termőképes talajba vessük a hazafiság és fajszeretet magvait.

A hazaszeretet oly mag, mely csak az erények által már termőképpé lett talajban terem meg. Hazafiság, erkölcsi érzelmek, humanus erények nélkül üres szó. Hiszen ha a hazaszeretet az erények összessége, hogy lehessen valakit erények nélkül az erények összességére nevelni? Ez tehát mindenképen lehetetlenség.

Valljuk be: az alaperények, a milyen az igazságszeretet, emberszeretet, kötelességérzet, részvét, hősiesség, jellem, jogérzet, méltányosság, ártatlanság, szelidség stb. internationalisak. Erre az internationalis talajra kell a nationális elemeket építeni. Szerencse, hogy az ember maga is ezen a természetes úton fejlődik.

Mindezekből következik, hogy a világirodalomnak érdekes és a nevelésre alkalmas elbeszélései mind arravaló ifjusági olvasmányok lehetnek. És ki, vagy mi tiltja meg, hogy ez olvasmányokhoz a magyar fordító olyan reflexiókat, a tanár az osztályban olyan utalásokat, magyarázatot fűzzön, mely a legalkalmasabb épen az összehasonlítás és belátás miatt a haza és fajszeretet felébresztésére.

Minden igaz, maradandó értékkel nem bíró olvasmány gyomra lélek kertjében, mely miatt az értékesek nem nőhetnek: gyomlálni pedig az emlékezet kertjében, fájdalom, nem lehet. Örök igazság marad Goethe mondása, a mely szerint az ifjuságnak a legjobb is csak épen hogy jó.

5. Legyen végre minden ifjusági olvasmány a tanulók nyelvén, azaz lelki fejlődésüknek megfelelő szerkezettel és előadással írva. Ez a nyelv pedig kezdetben a mese gyermekes, naiv hangja, mely lassan-lassan megy át a rendes, hétköznapi beszéd hangjába, majd a fejlettség legmagasabb fokán a rendes irodalmi hangot veszi át. A naivtól az irodalmi hangig való scálát eltalálni, megtartani, mindig figyelemmel lenni arra, hogy most egy 8, majd 10, 12, 14, 16, 18 éves tanulóhoz szólunk, fájdalom kevés iskolai írónak adatott meg.

Kötetszámra irhatnám ki magyar olvasókönyveinkből — az előadás ellen vétő pädagogiai szörnyüéseket. Az embernek megáll az esze, hogy mikép lehet egy 10—12 éves fiúnak oly szerkezetet, stilust adni a kezébe, mely még egy ügyes rabulista ügyvédnek is gondot okozhat.

Iskolai magyar olvasókönyveink épen e pontnál kifogásolhatók leginkább. Az algymnasium olvasmányainak, főleg a történelmi olvasmányoknak előadása, szerkezete, nyelve a legtöbb esetben, nem az a nyelv és előadás, melyet egy 10—14 éves gyermek szeret, megért, megbir, hanem olyan, hogy egy-két mondat után azonnal elveszti érdeklődését.

Már pedig a mint nem érdeklődik a fiu, hasztalan az egész olvasmány. Évek hosszú sora óta azt vagyok kénytelen tapasztalni, hogy algymnasiumi tanulóinkat olvasókönyveink legtöbb olvasmánya nem érdekli. Ez különösen akkor tűnik ki legjobban, ha egy-egy jó olvasmány után egy más olvasmány következik.

Az a mély csend, az az általános figyelem, érdeklődés, mely a jó olvasmánynál az osztályban uralkodik, azonnal megszűnik, a mint egy nem az ő nyelvükön irt más olvasmány következik. Ilyenkor már parancscsal, büntetéssel kell a rendet fentartani. Az osztálynak ez a képe, állapota a legkitűnőbb kritika.

Az ifjusági olvasmányok második faját a tulajdonképeni ismeretterjesztő olvasmányok képezik. Ezek között ismét vannak olyanok, melyek csak tisztán ismeretet terjesztenek, vagy szórakoztatnak, és vannak, a melyek ismeretközlés mellett nevelnek is.

Ezek közé fogjuk sorolni az utazásokat, ismertetéseket, szónoki műveket, értekezéseket, tanulmányokat a különböző tudományok köréből. Ilyenek különösen a kisebb-nagyobb értekezések a földrajz és népisme, a természetrajz, természettan, aesthetika, philosophia, philologia köréből.

Ifjusági olvasókönyveink kevés kivétellel azokat az értekezéseket, tanulmányokat, és úgy közlik, a hogy azokat szerzőik, többnyire szaktudósok, a magyar tudományos Akadémiában, vagy egyéb szakegyesületekben felolvasták. E munkálatok javarésze tehát szakemberek számára készült. Természetes tehát, hogy sokkal magasabb színvonalon állanak, mint egy 15—16 éves ifju eszmevilága. Így történik aztán, hogy némely olvasókönyveink 14—15 éves fiuk számára Pittnek az angol parlamentben, Mirabeaunak a francia parlamentben a rendkívüli adó érdekében mondott beszédeit, vagy Csengeri Antalnak Deák Ferenczről irt mély tanulmányát, vagy Hunfalvy Pálnak akadémiai fejtegetéseit közlik. Egész sereg ilyen példát hozhatnék fel.

Az aesthetikai képzés el van hanyagolva tantervünkben s így aztán olvasókönyveinkben is. A szépről és jóról, a rútról és rosszról, a helyes

izlésről, a különféle széptani fogalmakról nincsenek ifjusági olvasmányaink. Greguss Ágost csaknem hiába írta meg «Rendszeres Széptan»-át, Beöthy Zsolt, Gyulai Pál széptani műveit, a magyar olvasókönyvek írói alig vesznek róluk tudomást. Mindezekből a többnyire szakembereknek való, nagy művekből népszerűen írt kisebb-nagyobb értekezéseket kellett volna írni, szóval ezeket át kellett volna alakítani. Mennyi kincs rejlik pl. a «Kisfaludy-Társaság Évtapjai»-ban.

Ifjuság számára írt természettudományi olvasmányaink, egy-két művet kivéve, alig vannak. Mintha nem is a természet körében élnénk, mintha a természet millió és millió tárgya nem volna alkalmas eszünk és szívünk képzésére. Pedig mennyi gyönyörű tárgyat nyújt a természet csaknem minden téren. Gondoljunk csak pl. Brehm remek műveire az állatok életéből, Greguss Gyulának remek physikai tanulmányaira, Flammarión műveire. Mennyi nagyszerű anyag van pl. csak a magyar természettudományi társulat kiadványaiban összehordva. Ezekből gyönyörű ifjusági olvasmányokat lehetne szerkeszteni.

Az ily olvasmányok megfigyelésre, gondolkodásra, munkára serkentenek, önálló kutatásra, kísérletezésre indítanak s a grammatika és más dogmatikus tanok kategóriáitól, az évszámoktól és táblázatoktól és a rengeteg memorizálástól úgy is ellankadt léleknek friss, életerős, igaz képzeteket nyújtanak.

Sokkal mostohábban állunk a lélektan és erkölestan, általában a philosophia köréből vett olvasmányokkal. Pedig ennek kellene annak a koronának lennie, melylyel a gymnasiumi nevelést betetőzzük. Abban a korban ugyanis, midőn már a nemi érzelmek is erősen jelentkeznek a szervezetben, midőn az indulatok és szenvedélyek az észszel harcolnak, midőn a jövőről kell határoznunk, pályát választanunk, egy kis ember és világismeretre, okos tanácsra, vezérlő elvekre van szükségünk. Életének ezen csaknem legfontosabb korszakában az ifju csaknem gondolat-szegényen, tanácstalanul áll. Azért e korban népszerűen írt lélektani, erkölestani ismeretek, tanácsok, tanulmányok rendkívül fontosak lennének. E sorok írója e terén egy pár kísérlettel lépett fel. «Levelek egy tanuló ifjuhoz», «Tanulmányok», majd «Ész és szív» című művei e célból irattak.

Az itt felhozott ismeretterjesztő, és tanítva nevelő olvasmányokra is azok a kellékek állanak fenn, melyekkel az elbeszéléseknél találkozunk.

V.

A maradandóság biztosítása, vagyis hogyan kell az ifjuságnak olvasnia.

Bármely test állandóságának, maradandóságának tulajdonképen négy feltétele van, még pedig: 1. legyen az anyag jó, szilárd minőségű, 2. legyen a mű vagy alkotás jól, azaz a dinamika és statika törvényeinek megfelelően construálva, 3. legyen időközönként megújítva, megerősítve.

A természetnek ezen világos törvényei alól az emberi szellem sem képez kivételt. Lelkünk birtokának maradandósága is ezen három feltételhez van kötve; ha azt akarjuk, hogy az, a mi egyszer a memoria birodalmába kerül, ott állandóan megmaradjon, akkor annál jó anyagot, constructiót, újítást, és tatarozást követelünk.

Jó anyag alatt az élénk, erős impressiót értjük. Ez ismét az olvasó figyelmének és érdeklődésének fokától függ. Ez az érdeklődés, mint szellemi energia részben örökölt dispositio, részben a külső impressiók eredménye. Itt ismét oda jutottunk, a hol egyszer már voltunk, hogy tudnillik az olvasmányok érdekesnek kell lennie, de viszont csak élénk figyelem és érdeklődés mellett kapunk élénk erős képzeteket.

A jó constructio alatt az anyag megfelelő elrendezését értjük. Az anyag alatt itt az ismereteket, magát az olvasmányt, az elrendezés alatt ezen ismereteknek, mint bizonyos fajtájú képzetköröknek a rokonfajú képzetek közé való sorozását értjük. A lélektan ezt a tüneményt apperceptionnak nevezi. A mihez tehát elegendő előismereteink nincsenek, az értetlenül marad és hamar megy feledésbe.

Ha tehát maga az olvasmány nincs elég világosan szerkesztve, vagyis ha az elbeszélés zavaros, vagy a menet nem logikai, vagy mondat-szerkezete, előadása nem tiszta, a lehetőségig egyszerű, vagy végre a sok név és szám túlterheli — akkor az ily constructio igen nehezen, vagy épen nem marad meg a lélekben. Ez tesz sok történelmi olvasmányt, tudományos értekezést szinte emészthetetlenné.

A jó és jól construált ismereteket tehát appericipiálnunk, azaz az emlékezőtehetség birodalmában a neki megfelelő ismeretek közé kell sorolnunk. Ez csak úgy lehetséges, ha az olvasmány elolvasása után az olvasottak felett gondolkodunk, a lényegyet, a főeseményt még egyszer elképzeljük, és kérdjük magunktól, mit tanultunk ezen olvasmányból? Az ismeretek mely körébe tartoznak azok az új ismeretek, igazságok? Mi az, a minék képzete, érzete élénken megmaradt bennünk? Ez az, a mit lelki emésztésnek nevezünk. E nélkül nincs biztos tudás, nincs maradandóság, nincs szellemi gyarapodás.

Szóval szellemi kincseket, igazságokat, tanulságokat keresünk. Ezek nem lehetnek mások, mint szép gondolatok, nemes érzelmek, érdekes esetek. De mind ez kárba veszett fáradság lenne, ha az ily után gondolásra még más valami nem következne. Minden kirepül az ember fejéből, még a nevét is elfelejti, ha nem ismétli. Az olvasmányból tehát egy pár sorból álló kivonatot készítünk, mely a legrövidebb tartalmat adja, ez után, vagy e kivonat közé írjuk a szép gondolatokat, kifejezéseket. Ezt a kivonatot aztán elteszszük és időnként, egy félév, vagy egy év múlva ismét átolvassuk. Csak így fog az olvasmány lelki birtokká, bármikor felhasználható kincsé válni. Ily módon igen sok értékes ismeretet, szép gondolatot gyűjtünk, de stílusunk, előadásunk is csak ily módon fog tökéletesedni.

A ki úgy olvas, hogy a mint az egyik könyvet leteszi, azonnal egy más ujat kezd, nem gondolkodik az olvasmány felett, hanem ismét újra kezd, az nemcsak hogy hasztalanul olvas, hanem a memoriáját, ítélő-erejét, szelleme munkaképességét teszi tönkre. Innen van, hogy némelyek egész könyvtárakat elolvastak, de lelkük tényleges birtoka csodálatosan szegény. Az egyik rendezetlen képzetkört elmossa a másik, s csak egy nagy chaos marad a lélekben. Némelyik már a címekre sem emlékszik, még kevésbé a tartalomra. Alig van a lélekrontásnak alkalmasabb módja, mint az ily olvasás.

Az ily kivonatok készítésére, kincsgyűjtésre rá kell vezetni a tanulót. Rá kell vezetni, hogy az a lényeges, hogy mi történt, hogy minden mellékeselet elhagyjon. Meg kell tanítani az ifju olvasót, hogy bizonyos kérdéseket tegyen önmagához, hogy mindenféle összehasonlításokat eszközöljön. Összehasonlítás az itéletalkotás egyik lényeges eleme.

Ilyen kérdések lehetnek például:

1. Miben különbözik az olvasmány főhőse más, ismert, közönséges emberektől ?

2. Ezen különös tulajdonságai milyen cselekvésre vezették ?

3. Miben különbözik a főcselekvény más ismert esetektől ?

4. Tud-e hasonló példát az életből vagy olvasmányjaiból ?

5. Megismerte-e az erkölcsi világrendet az olvasmány fonalán, s ha igen, miben állott az ? Ezt különben így is lehet kérdezni: jól, vagy rosszul cselekedett-e az olvasmánynak egyik vagy másik alakja, volt-e öröme, vagy bűnhődött-e ?

6. Mi idézte elő az egyik, vagy másik alaknál a bukást, sorsának fordulását, és mily körülmények tettek valakit nagygyá ?

7. Helyesen választotta-e az elbeszélés alakja az eszközöket nemes célja kivételére ? Hátha más eszközöket választ, eléri-e célját ? Nem kívánt esetleg lehetetlent ?

8. Tanultam-e mindezekből valami életigazságot ?

9. Milyen új ismeretekkel gyarapodtak tudományos ismereteim ?

A ki ilyen kérdéseket tesz fel magában egy elvégzett olvasmány után és ezekre tehetsége szerint meg is felel, az nemcsak szellemi kincseket gyűjt, de általában gondolkozni tanul, ember- és világinismeretre tesz szert.

VI.

Az egyéniség és a szabad választás kérdése.

Az ember előbbi generációktól örökölt dispositiókkal jön e világra. E dispositio, a mint azt már előbb kifejtettük, a testszervezetnek olyan berendezése, a melynél fogva bizonyos ingerek felvétele, megtartása, feldolgozása iránt hajlandó, másnemű ingerek iránt közönyös. Ebben van az ösztönnel, hajlamnak, vágynak, akaratnak gyökere.

A természet nem ismeri azt az egyenlőséget, a melyről mi emberek álmodozunk. Nem egyenlőknek, de éppen különbözőknek alkotott bennünket. Ezen természeti különbözőségek miatt különböző kötelességek és különböző igények és követelések illetnek meg. A testileg gyenge nem védheti a hazát, a hamis hallású nem vezethet zenekart, az ostoba nem lehet mások tanítója. A természet egynek többet ad, másnak kevesebbet. Annak kifejlesztésére, a mivel a természet megáldott bennünket, igényünk és jogunk van. A talentumot, ha az az egyénre magára és a közre nézve értékes kincset rejt magában, a családnak, az iskolának, az államnak a lehetőség határai közt kifejlesztetni, illetve a kifejlődésre minden lehető alkalmat megadni kötelessége. Minden igazi talentum, dispositio kincset hord magában az emberiségre.

Ebből most már következik, hogy az iskolának, a társadalomnak, az államnak minden lehető meg kell tennie, hogy az eredeti, jó dispositiók érvényesüljenek. Ez ismét kettőt involvál magában : az individualis erők felismerését és célszerű eszközökkel való fejlesztését. Ennek a mai iskola, melyben az individualizálásról alig lehet szó, csak annyiban felelhet meg, hogy megmutatja, hogy hol vannak, és milyenek azok a táplálékok, melyeket aztán magának a talentumnak kell felkeresnie s belőlük veleszületett dispositiója segítségével választania.

Ezt az iskola, az állam az által éri el, ha módot és alkalmat nyújt az ifjuságnak, hogy a kötelező olvasmányok mellett mindenki a saját hajlamainak megfelelő táplálékot, vagyis olvasmányt is fellelhesse. Ezen célból az ifjusági olvasmányokat lehetőleg osztályok szerint, aztán szakok szerint kell csoportosítani, és az így összeállított catalogust az illető osztályban állandóan ki kell függeszteni. A tanuló így látni fogja azon különböző köröket, a melyekben mozognia lehet. Ennek a catalo-

gusnak tisztán ki kell tüntetnie, hogy pl. ezek elbeszélések, azok színművek, levelek, tudományos felolvasások stb.

Mindezekből az következik, hogy az a rendszer, a melyben a tanulóknak éppen azt kell olvasnia, a mit kap, nem lehet jó.

VII.

Mennyit lehet napi 8—10 órai szellemi munka mellett olvasni ?

Minden jel arra mutat, hogy ezzel a kérdéssel nálunk komolyan senki sem foglalkozott, mert ha tették volna, akkor talán még sem lett volna divattá az egyes osztályokban, főleg pedig az érettségien a magyar irodalomból annyi olvasottságot követelni, a mennyi sem az idővel, sem a korral, sem az emberi lélek munkaképességével nem áll arányban.

Ha a gymnasium mai tantervét vesszük, az alsóbb osztályú tanulóra 28, a felsőbbére 30 óra, tehát naponként 5 rendes óra esik. Eltekintve a két tornaórától, a tanulóknak, ha semmi rendkívüli tantárgyat nem tanul, naponként 5 órára kell készülnie. Ehhez jönnek még a magyar, német nyelvből és a számtanból a házi feladatok.

Annak már igen éles eszű, jó tanulóknak kell lennie, a ki erre az 5 órára 2 óra alatt készül el. A tanulók legnagyobb része, mint a világ általában, közepes és azon alóli tehetségű emberekből áll. Annak a közepes tanulóknak 3—4 órán kell tehát otthon tanulnia, hogy közepesen megfelelhessen, hogy minden iskolai teendőjét elvégezze. A közepes tanulóra tehát naponként 8—9 órai szellemi munka vár. Ennyit az erős, egészséges szervezet meg is bír.

Ha Kant felosztását vesszük alapul, a mely szerint az embernek nyolcz órát aludnia, nyolczat dolgoznia, nyolcz órát szórakoznia kell, akkor nemcsak a tanuló, hanem a mai emberek többsége sem él az egészségtan szabályai szerint.

Ha figyelembe vesszük, hogy a legérdekesebb felolvasást, szónoki beszédet is megunjuk, ha egy óránál tovább tart, ha figyelembe vesszük, hogy annak a tanulóknak naponként legalább 4 órán át kell figyelnie, ha tekintetbe vesszük, hogy az ideges, gyenge ember figyelme már percek alatt is kimerül, ha nem feledjük végre, hogy a mai nemzedék ijesztő mértékben ideges, akkor azt az egyhuzamban folyó munkát soknak kell találnunk. Ehhez az 5 órához járul most az otthoni 2—3—4 órai tanulás, megvan a 8—9 órai nehéz szellemi munka. És fájdalom, ekkor a tanuló az úgynevezett magán- vagy otthoni, de szinte kötelező olvasmányokra semmit sem fordított. Pedig sok és sok kötetnek elolvasásáról van szó.

A ki ennek is meg akar felelni, annak este, éjjel kell azt a munkát végeznie. Erre nem mondhatunk mást, mint a mit Európa híres elme-gyógyásza dr. Krafft Ebing br. mond: «Különösen ártalmas ez a szel-lemi megerőltetés abban a korban, melyben az agy még fejlődőben van. Ez magában, minden egyéb mellékes ok nélkül, okává lehet az idegek elsatnyulásának és kóros állapotának. E bajt a modern iskolai képzés hozza létre, mely az ifju agyvelejét időnap előtt és behatóan veszi igénybe. Az ifjuság, a sok tekintetben nem czélszerű tanterv szerint ösz-szehalmozott tananyaggal túl van terhelve.»

Ha tehát arra a kérdésre akarunk megfelelni, hogy mennyit lehet napi 8—10 órai szellemi munka mellett olvasni, tulajdonkép azt kellene válaszolnunk: semennyit. A ki 8—10 órát erős szellemi munkában töltött el, az aztán pihenjen és szórakozzék.

Ámde egy felgymnasiumi tanulónak a magyar írókat otthon kell olvasnia. A szaktanárok már az V-ik osztálytól kezdve szorgalmas ott-honi olvasásra buzdítják növendékeiket; egyik-másik egy egész sor mű-vet jelöl ki, vagy ajánl elolvasásra. Jön végre aztán az érettségi, a hol a magyar íróknak olvasottságon alapuló ismeretét követelik. Van most a magyar irodalomtörténelemben, a legújabb írókat ide nem számítva 70 olyan kiváló író, a kinek műveit ismerni kell. Igaz, némelyik egy-két könyvet, másik tízet, a harmadik ötvenet, sőt százon felül írt. Ha min-den íróra átlag csak két kötetet veszünk, a mi nagy íróink műveinél egy Aranynál, Eötvösnél, Vörösmartynál, Petőfinél, Jókainál, Kisfaludiaknál, br. Keménynél, Jósikánál, Fáy Andrásnál, Kölcseynél, Kazinczy, Csoko-nai műveinél — oly minimum, melylyel egy érettségire nem lehet jelent-kezni, ez már 140 munkát tesz ki.

Ha legkitünőbb íróinkból nem két kötetet kívánunk, hanem 3—4 munkát, ez a legkiválóbb húsz írónál még 40 kötetet s így összesen 180—200 kötetet tesz.

De vegyük a minimumot, a 140 kötetet. Ezeknek a tartalmáról, olvasottságon alapuló tudásáról kellene az érettségiző tanulónak beszám-olnia. Gondoljunk most arra a tömérdek névre, cselekvényre, eszmére, a mely ezekben van. Ámde ezeken kívül maga az irodalomtörténet egy vaskos kötet tele számmal, névvel, életrajzi adattal, könyvek címeivel.

Ellenvethetné valaki, hogy a gymnasiumi tantervi utasítások ér-telmében ennek az olvasásnak már az V-ik osztálytól, sőt még alább kellene megkezdődnie. És ez helyesen is van így, csakhogy az algymna-sium olvasmányai egészen másfélék, tartalmukra az érettségi nem is reflectál, az iskolai olvasmány egy év alatt két kis kötetnél semmi esetre sem megy többre. Az összes iskolai olvasmány a négy felsőbb osztályban tehát legfeljebb 8 kis művet tehet ki. Ha tehát e 140 kötet minimumot a felgymnasiumra hagyjuk, és a négy felső osztályra arányosan feloszt-

juk, jutna egy osztályra 35 kötet. De ez is csak úgy volna lehetséges, ha ezek a művek a tanulók értelmiségi foka szerint, osztályonként ki volnának jelölve, ha másodsor ezek a művek a megfelelő példányban az ifjúsági könyvtárakban a tanulók rendelkezésére állanának.

Ámde ez mind nincs úgy.

Sehol sincs még olyan könyvtári jegyzék, mely tekintettel a vizsgálatok követelményeire, osztályonként kijelölte volna a csak épen szükséges, illetőleg átolvasható munkákat. Olyan könyvjegyzéket, a mely határozott mennyiséget és minőséget jelölne, határozott tekintettel a vizsgálatok követelményeire, nem ismerünk, még kevésbé olyan ifjúsági könyvtárt, a mely csak ezeket és a kellő mennyiségben adná.

Akadály az is, hogy arányosan csoportosítani azta a 150—200 könyvet nagyon nehéz, mert e könyvek túlnyomó része az V-ik VI-ik osztálybeli tanulónak még-nem való, s a VII-ik és VIII-ik osztályra aránytalanul sok esik.

A negyedik akadály végre az, hogy egy egészséges izomzatú és idegzetű fiu ennyit ülni nem képes, a gyengét, de mindenképen törekvőt a sok olvasás megrontja, a javarésznének abszolút nincs ideje s így el sem végzi.

Mi mindezeknek a következménye? Minthogy a bizottság megkivánja az olvasottságon alapuló ismereteket, mondjuk az olvasmány tartalmát, már a hol megkivánja: a tanulók úgy segítenek magukon, hogy egyes műveknek az irodalomtörténetekben meglevő pár sornyi kivonatait olvassák el, esetleg rövid kritikájukat és sok locus communissal feleresztve ezt mondják el, a nélkül, hogy az író művét csak valaha is látták volna. Ez aztán a fölületes gondolkozásnak, itéletnek, a legbiztosabb útja.

Az egyik részen tehát rövidlátásból származó túlságos követelmény, a másik részen önvédelemből származó csalás van.

Mi volna tehát a teendő? Legelső sorban a 30 heti órát legalább 26-ra kellene leszállítani, az íróknak pedig csak remekeit, legkitünőbb műveit, de ezeket is határozottan kijelölve kellene követelni.

Addig is azonban, míg ez megtörténhetik, nagyon sokat tehetünk ebben a tekintetben. Először is arra kellene tanulóinkat szoktatnunk, hogy valamit a nagy szünidőben is olvassanak. Ezenkívül a mai átlag napi 8 órai szellemi munka mellett is lehet házi magánolvasmányt követelnünk.

A 8 órai szellemi munka mellett is olvashat a tanuló naponként átlag egy órát. Néha többet, néha kevesebbet. Több osztályban bizalmasan beszélgettem is ez ügyben a tanulókkal, s általában azt állították, hogy átlag egy órát olvasnak naponként.

Én ez irányban a következő kísérleteket és számításokat tettem:

Egy középtehetségű tanuló egy óra alatt, egy olyan rendes nagyságú olvasókönyvből, a melynek a középiskolai tankönyvek, tudományos művek, átlag egy nyomtatott ívet, azaz 16 oldalt olvas. Megjegyzem, hogy itt nem tudományos művek olvasásáról, hanem rendes ifjúsági olvasmányokról van szó.

Ha a könyv kisebb kiadású, olyan, mint rendszeren a regények szoktak lenni, egy óra alatt $1\frac{1}{2}$ ívet olvas.

Ha a könyv kicsi kiadás, olyan, mint pl. a Hoffmann, Schmidt-féle ifjúsági olvasókönyveké, a tanuló egy óra alatt két ívet olvas.

Ha tehát a rendes nagy kiadást *a*-val, a kisebb kiadást *b*-vel, a legkisebb kiadást *c*-betűvel jelöljük, akkor a tanuló.

egy óra alatt <i>a</i> -ból 1	ívet,
" " " <i>b</i> -ből $1\frac{1}{2}$	"
" " " <i>c</i> -ből 2	" olvas.
Egy hétre tehát <i>a</i> -ból 7	ív
" " " <i>b</i> -ből $10\frac{1}{2}$	"
" " " <i>c</i> -ből 14	" jut.

Egy tanévre negyven hetet véve lesz :

<i>a</i> -ból 280 nagy	ív
<i>b</i> -ből 420 közepszerű	"
<i>c</i> -ből 560 kis	"

Ha most egy kis kötetre 10 ívet, azaz 160 oldalt, egy közepszerű kötetre 20 ívet, azaz 320 oldalt veszünk, akkor kötetszámra így fog a dolog állani.

<i>a</i> -ból egy tanév alatt 28 nagy	íví kötet
<i>b</i> -ből " " " 42 közép	" "
<i>c</i> -ből " " " 56 kis	" "

a nagyobb köteknél :

<i>a</i> -ból egy tanév alatt 14 nagyobb	kötet
<i>b</i> -ből " " " 21	" "
<i>c</i> -ből " " " 28	" "

Ezek a tapasztalatok és számítások tehát azt mutatják, hogy a tanuló nagyobb megterhelés nélkül, a közép nagyságú művekből közép számítással 17 kötetet (egy kötetre 20 ívet vagyis 320 oldalt számítva) képes olvasni. A négy felsőbb osztályra ez $17 \times 4 = 68$ kötetet tesz ki.

Ez minden esetre tekintélyes olvasmány. A mai követelményekhez azonban ez is kevés. A mint ugyanis kimutattuk legalább 70 kiváló írónak műveit tárgyalja a magyar irodalomtörténet.

E szerint egy-egy íróra egy kötet sem esnék. Úgy segítettünk tehát a dolgon, hogy még e 70 író között is különbségeket teszünk. Van legalább 12 olyan író, a kiknek műveiből legalább 3 kötetet kell a tanuló-

nek elolvasnia ez 36 kötet volna, van 10, a kikből 2—2 kötet kell, ez 20, az előbbiekkal 56, van ismét 12, a kikenél egy-egy kötet lesz elegendő.

Ily módon 34 író műveivel ismerkedünk meg, de 36 író műveinek olvasásáról le kell mondanunk, s legfeljebb műveik kisebb szemelvényeivel kell megelégednünk.

Mindenesetre lesznek tanulók, a kik ennyit sem fognak, de lesznek, a kik ennél is többet fognak és akarnak olvasni.

Ezek számára, nehogy, a mi fájdalom igen gyakori, nem nekik való műveket olvassanak, csak ajánlunk olvasmányokat. Lesznek tehát mindenkire kötelező házi olvasmányok és csak ajánlott, de nem kötelező házi olvasmányok.

Az eredmény tehát a melyhez jutottunk az, hogy átlag napi egy órai olvasmány mellett, egy tanuló körülbelül 17 középnagyságú kötet munkát olvashat el.

Ez mind a négy felső osztályban összesen 68 kötetet tesz ki. Ezt a 68—70 kötetet először határozottan ki kell jelölnünk, aztán az osztályok fejlettségi fokához s a mennyire lehet a tantervhez is alkalmazkodva a négy felsőbb osztályra szétosztanunk.

Így aztán a tanuló tudni fogja, mit kell olvasnia, a tanár pedig tudni fogja, mennyit lehet követelnie.

VIII.

A kötelező házi olvasmányok jegyzéke.

A kötelező olvasmányok alatt itt azokat értjük, a melyekről felgynasiumi tanuló az év folyamán, esetleg az érettségi vizsgálaton tartozik beszámolni. Összeállításuknál azon elvek és tapasztalatok vezéreltek, melyeket az előbbi szakaszokban szóltottam. Ez olvasmányok egyrészt az általános műveltség megteremtését s így tehát különösen a szív és jellem képzését, másrészt szépirodalmunk legkiválóbb termékeinek ismeretét czélozzák.

Mint hogy a legalsóbb osztályokban, különösen az I. és II-ik osztályban a tanulók a magyar nyelvi órák nagy száma miatt az iskolában úgy is elegendő olvashatnak, minthogy a legnagyobb részének maga a rendszeres iskolai tanulmány elég munkát ad házi foglalkozásul, a négy alsó osztály számára kötelező olvasmányokat szabni nem volna czélszerű dolog.

Itt legjobb csak módot és alkalmat nyújtani arra, hogy azok, a kik olvasni akarnak, megfelelő olvasmányokat kapjanak. Igen jól lesz azonban, ha ezek olvasmányaikról, néha-néha be is számolnak.

A kötelező házi olvasmányok jegyzéke a következő:

Kötelező házi olvasmányok.

Az V-ik osztály számára.

- Jókai Mór : A magyar világból. Stampfel. 50 kr.
 Jókai Mór : A török világból. Stampfel. 50 kr.
 Mikes Kelemen válogatott törökországi levelei. Dr. Erődi B. Franklin-Társ. 80 kr.
 Fáy András meséi. Franklin-Fárs. I. kötet.
 Tompa M. : Virágregék. Franklin-Társ. 2 frt 50 kr.
 Petőfi Sándor válogatott költeményei, magyarázta Badics. Atheneum. Lyrai költ. 90 kr. Elbeszélők. 90 kr.
 Arany J. : Murány ostroma. Ráth M. 50 kr.
 Arany J. : A nagyidai cigányok Ráth M. 50 kr.
 Arany J. : Toldi.* Első lopás, Szent László füve, Jóka ördöge 50 kr.

VI-ik osztály.

- Kármán József műveiből szemelvények. Tanulók olvasótára. 20 kr.
 Kármán József : Fanni hagyományai. Olcsó könyvt. 20 kr.
 Kisfaludy Sándor regéiből : Csobáncz, Tátika, Somló.
 Kölcsey F. szónoki művei. Egyetemes könyvtár. 10 kr.
 Kisfaludy Károly : Kérők. Csalódások. Olcsó könyvt. 30 kr.
 Katona : Bánkban. Egyetemes könyvt. 10 kr.
 Vörösmarty M. : Áldozat, szomorujáték. Olcsó könyvt. 30 kr.
 Br. Eötvös J. Ünnepi és emlékbeszédeiből 3 dr. (különösen Körösy Csoma S., Kölcsey és Vörösmarty M. felett).
 Kossuth L. beszédeiből szemelvények. Tanulók olvasótára. 20 kr.
 Deák F. Felirati javaslata. (Tankönyvek.)
 Jókai M. : Egy magyar nábob.
 Jókai M. : Az új földes úr.
 Czuczor : Botond. Regényes elbeszélés. Franklin-Társ. 40 kr.
 Vas Gereben : Nagy idők nagy emberek.

VII-ik osztály.

- Csokonai V. M. : Ódák. Olcsó könyvt. 20 kr.
 Csokonai V. M. : Dorottya. Olcsó könyvt. 20 kr.
 Berzsenyi D. költeményei. Egyetemes könyvt. 10 kr.
 Kölcsey Ferencz versei. Egyetemes könyvt. 10 kr.
 Vörösmarty M. lyrai költeményei.
 Eötvös J. br. : A nővérek. Regény.
 Tompa Mihály költeményei (dalok, ódák).

* Hisz ez és több más *iskolai* kötelező olvasmány. — Szerk.

- Arany János : Buda halála.
 Arany János : Toldi szerelme.
 Madách Imre : Az ember tragédiája.
 Vas Gereben : Egy alispán.
 Czuczor népies költeményei. Olcsó könyvt. 20 kr.
 Grünvald Béla : Régi Magyarország.
 Gyulai P. emlékbeszédeiből legalább 3 beszéd.

VIII-ik osztály.

- Szemelvények Pázmány Péter műveiből. Magyarázta Bellaagh.
 Franklin-Társ. 60 kr.
 Faludi F. : Nemes úrfi. Magyarázta Bellaagh. Franklin-Társ. 60 kr.
 Csokonai V. M. : A lélek halhatatlansága. Tanköltemény.
 Kazinczy F. : Pályám emlékezete. Tanulók olvasótára. 20 kr.
 Kazinczy F. : Bács megyeinek gyötrelmei. Tanuló olvasótára. 20 kr.
 Kazinczy F. legalább 12 levele.
 Hajnóczy József élete. (A felvilágosodás irodalmához.) Egyetemes
 könyvt. 10 kr.
 Fáy A. : A Bélteki-ház. Regény.
 Vörösmarty M. : Csongor és Tünde.
 Vörösmarty M. : A két szomszédvár.
 Bajza J. szemelvények kritikai irataiból és egy pár dala.
 Br. Jósika M. : Abafi. Regény.
 Br. Eötvös J. : A falu jegyzője.
 Br. Eötvös J. : A Karthauzi.
 Br. Kemény Zs. : Élet és irodalom. Olcsó könyvt. 30 kr.
 Br. Kemény Zs. : A rajongók.
 Arany J. : Lyrai költeményei.
 Gyulai P. : Vörösmarty M. élete.
 Gr. Széchenyi István műveiből szemelvények. (Hitel. Kelet népe.)
 Badics magy. irod. olvasókönyv IV. kötetében.
 Grünvald Béla : Új Magyarország.

IX.

Az ifjúsági könyvtár kezelése.

A catalogus.

Hogy a tanulók az olvasmányok felől már eleve is tájékozódjanak s így ennek folytán bizonyos olvasmányi programot csinálhassanak maguknak, a mi különösen a felgymnasiummi olvasmányoknál oly fontosságú, hogy e nélkül a megkövetelt anyagot, el sem lehet olvasni — az

osztályok szerint összeállított könyvjegyzéket minden osztályban állandóan ki kellene függeszteni.

A felgyrnasiumi osztályok könyvjegyzékei ezenkívül csoportokra osztandók. Először jönnek a kötelező, aztán az ajánlott olvasmányok. Az ajánlottaknál ajánlatos lesz a könyveket szakok szerint csoportosítani. Így pl. :

- I. Szépirodalmi művek.
- II. Történelem.
- III. Utazások.
- V. Természettudomány.
- VI. Folyóiratok.
- VII. Különféle szaktudományok.

A példányok száma.

A tanulók csak úgy juthatnak a kijelölt kötelező, esetleg ajánlott művekhez, ha az osztálynak nemcsak saját könyvjegyzéke, hanem saját könyvtára is van. A tulajdonképeni főkönyvtári helyiségben minden osztálynak olvasmányai külön-külön álljanak. Ennél sokkal jobb, a hol kivihető, ha minden osztályban egy külön szekrényben vannak az olvasmányok.

A hol ez ki nem vihető, ott legalább az ajánlatos, hogy minden osztálynak olvasmányai külön-külön helyen legyenek. Egy szekrényben pl. 2—3 osztály olvasmányai is elférnek.

A tanuló, a mint azt kimutattuk, körülbelül egy kötetet olvas el egy hét alatt. Ha a legjobb esetet tesszük fel, hogy egy bizonyos könyv minden héten más tanuló kezébe kerül, a mi különben ki nem vihető, tehát 40 hét, azaz egy tanév alatt csak 40 tanuló olvashatna el egy művet. Ez a szám a legjobb esetben is csak 30-ra reducálható.

E szerint a hol 30 tanulónál több van, ott azt az egy könyvet mind át nem olvashatják. Még kevésbbé lehetséges ez nagyobb köteteknél. Minden 30 tanulóra egy példány esik.

X.

Az olvasmányok ellenőrzése, számonkérése.

Az olvasmányok ellenőrzése kétféle módon történik. A magyar nyelv tanára minden időszakban egy órát arra szentel, hogy egyes tanulókat felszólít, hogy ebben az időszakban mit olvastak, az olvasmány kivonatos tartalmát követeli s az ily előadást rendes felelésnek számítja. Elég ha egy órán 10—12 tanulót vizagál meg. Ez egyuttal a legalkalmasabb módja a szóbeli előadásban való gyakorlásnak is.

A tanár a felgymnasium köteles olvasmányából, a mennyiben azok arra alkalmasak, egy rövid 7—8 sorból álló tartalmi kivonatnak írásban való bemutatását is követeli. Természetes hogy ez a rövid tartalom csak nagyobb epikai, drámai műveknél, regényeknél kívánatos. Egyéb művek erre nem alkalmasak.

Minden tanuló csak úgy kap új könyvet, ha ezt a pár sorból álló tartalmi kivonatot bemutatja a tanárnak.

Ezeket a kivonatokat az év folyamán, de különösen az érettségi vizsgálatok előtt ismét át kell olvasnia, mert különben nem fog tudni azok tartalmáról az érettségi vizsgálaton beszámolni.

SZITNYAI ELEK.

AMERIKAI TANTERVREVISIO.

A tízes bizottság jelentése, a középiskolák tárgyában.

Baker H. Jakabtól a Colorado-egyetem elnökétől.*

Általános észrevétel.

A kutatás módja eltért ugyan némileg attól, melyet a tárgyalások kiindulási pontjául szolgáló eredeti jelentés előre megállapított, — mindazonáltal nekem erős a hitem a terv észszerűségében (wisdom) és abban hogy az végre is elfog fogadtatni. A bizottság meg van győződve, hogy bajosan lehetett volna Amerikában a férfiak oly csoportjára akadni, kik az albizottság tagjainál, a számukra kijelölt külön tárgyak megvitatására inkább lettek volna képesítve, --- és, hogy az ő ajánlataik, ép úgy az anyag, az idő, a tanfolyam helyének megválasztását, mint a legjobb módszereket illetőleg korunk nevelésügyi irodalmának legértékesebb ada-

* 1891-ben a «Nemzeti nevelésügyi tanács»-hoz a collegiumokba (Akademia) való felvétel követelményeit tárgyaló jelentésben a következő javaslat látott napvilágot:

«Küldjön ki a tanács egy bizottságot azon célból, hogy az mintegy tizenkét egyetemet és collegiumot s ugyanannyi közép- (high) és előkészítő-iskolát jelöljön meg, melyek magukat egy, a közép- és főiskolai nevelés kérdéseinek megvitatására összehívandó ülésen képviseltetnék».

A jelentést tevő bizottság, melynek alulírott elnöke volt, a javaslatnak megfelelőleg, a vezető szerepet vivő intézetek képviseleti gyűlésének összehívására, Saratogában 1892-ben hatalmaztatott fel. A meghívásra mintegy 30 képviselő jelent meg. Egy három napos ülésben egy tervezet készített, melyet a nemzeti tanács el is fogadott. Az ily módon kijelölt és a